

УДК 335.318.07 / – 8

П.П. Ткачук, М.М. Середенко, Л.М. Кізло, С.А. Радзіковський

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА СХОДІ УКРАЇНИ: СКЛАД, ЗАВДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано керівні документи та методичні матеріали щодо запровадження системи цивільно-військового співробітництва (ЦВС) у Збройних Силах (ЗС) України. Досліджені основні проблемні питання з організації та проведення заходів удосконалення системи підготовки сил і засобів ЦВС у ЗС України. Обґрунтовані пропозиції щодо підготовки сил і засобів системи ЦВС у подальшій роботі та напрямки їх діяльності.

Ключові слова: Збройні Сили України, Сухопутні війська, цивільно-військове співробітництво, анти-терористична операція, заходи із забезпечення національної безпеки і оборони.

Постановка проблеми

Сучасні умови реорганізації ЗС України радикально відрізняються від тих, коли цей процес був започаткований. І це не тому, що змінився їх кількісно-якісний склад. Сучасні загрози і виклики національній безпеці стали більш динамічними та непередбачуваними, ніж ті, що існували, коли закладалися правові основи військового будівництва. Це спричинило невідповідність окремих напрямів військової реформи умовам середовища безпеки.

Збройний конфлікт, який відбувається сьогодні на Сході України, став справжнім випробуванням здатності ЗС України виконувати свої завдання щодо захисту держави [1].

Завдяки героїчним діям українського воїнства, підтримці з боку волонтерів, всього українського народу наша країна вистояла і зберегла свою свободу. ЗС України, інші силові підрозділи міцно тримають оборону на Сході нашої держави. Незламний і непереможний бойовий дух, мужність і професіоналізм воїнів ЗС України і надалі будуть національною гордістю, гарантом стабільності та безпеки України.

З метою недопущення гуманітарної катастрофи у районах забезпечення національної безпеки, виникнення соціальної напруги на території України, формування позитивної громадської думки щодо армії, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій вищим військовим керівництвом було прийнято рішення про впровадження системи цивільного військового співробітництва у ЗС України [4].

Метою статті є провести аналіз діяльності створеної системи ЦВС, обґрунтувати завдання та напрями діяльності існуючих організаційно-штатних структур (підрозділів, частин, центрів) ЦВС за призначенням

з урахуванням нових нормативно-правових документів та реальних потреб ЗС України і структур військових цивільних адміністрацій Донецької та Луганської областей з питань ЦВС.

Виклад основного матеріалу

Чотири роки жителі прифронтових населених пунктів (НП) Донбасу та Луганщини живуть в умовах напруження і невпевненості в завтрашньому дні. Вони, як ніхто інший, знають ціну миру. Тому всіляко допомогти, переконати та налагодити співпрацю з місцевою владою в інтересах ЗС України – завдання фахівців управління ЦВС [2].

Цивільно-військове співробітництво – це систематична, планомірна діяльність ЗС України, інших військових формувань (ІФВ) та правоохоронних органів (ПрО) з координації та взаємодії з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, організаціями та громадянами у районах дислокації військових частин та підрозділів для формування позитивної громадської думки і забезпечення сприятливих умов для виконання покладених на них завдань та функцій шляхом допомоги цивільному населенню у вирішенні проблемних питань життєдіяльності з використанням військових і невійськових сил та засобів.

ЦВС є найбільш ефективним та результативним сегментом відносин між суспільством і збройними силами, а також між армією і політичною владою, у зв'язку з чим є стандартною функцією збройних сил країн-членів НАТО, яка виконується їх органами військового управління, військовими частинами та підрозділами на стратегічному, оперативному-тактичному і тактичному рівнях, як у місцях їх постійної дислокації, так і у районах (зонах) ведення бойових дій.

Перші такі підрозділи в районах проведення Антитерористичної операції з'явилися у травні

2014 року в складі двох груп, які налічували 14 офіцерів, що мали досвід участі у миротворчих операціях в Косово й Іраку. Виконували вони свої обов'язки на півдні Херсонської та заході Донецької областей, в районі відповідальності сектора «Б» та на кордоні з окупованим Кримом. Для цих підрозділів відновлення нормального життя у НП, яких торкнулася війна, налагодження діяльності між військовими та цивільними взагалі стало прямим обов'язком. Разом з цим, слід зауважити, що цей пілотний проєкт виявився досить вдалим. Тому у січні 2015 року начальник ГШ-ГК ЗС України ухвалив рішення про створення управління ЦВС з відповідною організаційно-штатною структурою і чисельністю 35 офіцерів.

Успіхи ЗС України зі звільнення території Донецької та Луганської областей, відсутність або дискредитація влади на місцях, виникнення передумов до гуманітарної катастрофи підштовхнули до прийняття рішення щодо збільшення кількості груп та урізноманітнення військових спеціальностей особового складу, задіяних у роботі груп ЦВС і розширення діяльності на інші сектори зони АТО.

З метою підготовки органів ЦВС до належного виконання ними визначених завдань здійснюється систематична підготовка фахівців ЦВС на базі НУОУ імені Івана Черняхівського за участю інструкторів Об'єднаного командування сил НАТО «Брюнсум», центрів підвищення кваліфікації збройних сил ФРН, США, Італійської Республіки, представників МВС, СБУ та громадських об'єднань.

Метою підготовки сил та засобів ЦВС до виконання завдань за призначенням є досягнення ними спроможності виконувати покладені на них функції [6].

Основними завданнями системи підготовки сил та засобів ЦВС до виконання завдань за призначенням пропонується визначити:

- формування організаційно-штатної структури підрозділів, частин, центрів ЦВС за призначенням;
- формування замовлення виконавцям щодо підготовки фахівців ЦВС у навчальних закладах МО України, ВВНЗ, розроблення відповідних навчально-методичних матеріалів та навчальних програм;
- комплектування посад підрозділів ЦВС особовим складом та формування кадрового резерву персоналу ЦВС;
- організація підготовки особового складу ЦВС за напрямками у навчальних закладах МО України та військових частинах;
- планування та організація всебічного забезпечення підготовки персоналу ЦВС до виконання завдань за призначенням.

Основними напрямками удосконалення підготовки сил ЦВС ЗС України є:

- підготовка фахівців здійснюється на двох рівнях: у системі вищої військової освіти та в системі курсової підготовки з урахуванням досвіду участі в АТО, міжнародних операціях з

підтримання миру і безпеки, вимог стандартів підготовки провідних країн світу, міжнародних безпекових організацій, таких як ООН, НАТО та ЄС;

- розроблення та впровадження освітнього стандарту для фахівців ЦВС;
- участь в Процесі планування та оцінки сил щодо досягнення цілі партнерства G1105 «Спроможності військово-цивільного співробітництва»;
- запровадження дистанційної форми навчання у сфері ЦВС ЗС України;
- розроблення та впровадження Концепції колективної підготовки фахівців ЦВС ЗС України;
- удосконалення методичного апарату поширення досвіду участі підрозділів ЦВС ЗС України в районі відсічі збройної агресії РФ, зокрема в районі проведення АТО у Донецькій та Луганській областях;
- запровадження стандартів НАТО у сфері ЦВС в ЗС України.

Впровадження новацій у процесі підготовки сил і засобів ЦВС ЗС України дозволить не тільки забезпечити підвищення ефективності роботи організаційних структур ЦВС в зоні АТО, але і створити умови для формування гнучкої, орієнтованої на підвищення якості системи формування оновлення кадрового резерву ЦВС.

Загалом, у 2016 році в ЗС України проведено 10 курсів підготовки фахівців ЦВС, підготовлено 366 слухачів, у 2017 році – близько 500 чоловік.

Структура ЦВС результативно функціонує, як під час виконання завдань у особливий період, так і в мирному житті, тому що вона створювалася у відповідності з вимогами міжнародних організацій ООН та НАТО.

Особливістю українського ЦВС є те, що фахівці співробітництва працюють виключно на території своєї держави. Таких епізодів історія європейських держав за останні 25 років не знала [3].

Основними функціями ЦВС є:

- організація надання допомоги цивільному населенню;
- забезпечення підтримки військових частин та підрозділів ЗС України з боку місцевих органів влади, міжнародних та інших організацій;
- організація взаємодії між військовими частинами (підрозділами) ЗС України та місцевими органами влади, міжнародними та іншими організаціями.

Для виконання зазначених функцій у ЗС України створена система управління ЦВС, яка включає в себе:

- на оперативно-стратегічному рівні – управління ЦВС ЗС України;
- на оперативно-тактичному рівні – група ЦВС Об'єднаного оперативного штабу ЗС України, відділи в оперативних командуваннях СВ ЗС України, відділ ЦВС у командуваннях СВ ЗС України та групи ЦВС, які діють в інтересах керівників оперативно-тактичних угруповань та штабу АТО;

- на тактичному рівні – групи ЦВС визначених військових частин СВ, які введені в штати окремих механізованих (танкових, мотопіхотних) бригад, групи ЦВС, які діють в інтересах ОТУ в районі відсічі збройної агресії РФ з метою забезпечення національної безпеки.

У зв'язку з подальшим виконанням заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ фахівці ЦВС займаються вирішенням низки складних питань, зокрема:

- залучення сил і засобів місцевих громад та організацій до відновлення інфраструктури населених пунктів Донецької та Луганської областей;

- створення умов для повернення представників органів місцевої влади та Про до звільнених населених пунктів;

- пошуком та евакуацією тіл загиблих на окупованих територіях, їх транспортуванням, сприяють обміну полоненими, здійснюють інформаційне та психологічне супроводження сімей безвісти зниклих та загиблих військовослужбовців, надають консультації щодо відшкодування втрат майна, пошкодженого внаслідок бойових дій, соціальних виплат, організації договірної роботи для відновлення пошкоджених чи зруйнованих об'єктів соціальної інфраструктури, розмінування територій, отримання місцевими мешканцями гуманітарної допомоги, відновлення газу, електропостачання, організація взаємодії з представниками міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні, в рамках якої проводиться комплекс заходів для підвищення рівня підготовленості залученого персоналу до виконання завдань за призначенням (круглі столи, семінари, зустрічі та тренування) та волонтерами.

Особливої уваги заслуговує робота органів ЦВС щодо проведення соціально направлених проектів з метою протидії негативному інформаційному впливу російської пропаганди та проведення інформаційної операції.

Під час проведення інформаційної операції в її інтересах проводяться заходи ЦВС, метою яких є забезпечення підтримання діяльності ЗС України з боку цивільного населення, органів місцевого самоврядування, ЗМІ. Зазначена діяльність спрямовується на створення сприятливих умов для належного виконання завдань військовими частинами та підрозділами ЗС України, підтримання законності і правопорядку, протидії актам саботажу, диверсіям і терористичним актам на підконтрольній території, встановлення і підтримання позитивних взаємовідносин між військовим керівництвом та органами місцевого самоврядування, державними, приватними і міжнародними організаціями та установами [3].

Під час ведення інформаційних операцій основні зусилля ЦВС зосереджуються на:

- проведенні заходів щодо формування позитивної громадської думки про діяльність ЗС України шляхом систематичної роз'яснювальної роботи серед місцевого населення, роботи ЗМІ, організації та участі гуманітарних акцій у закладах соціального захисту, навчальних закладах тощо;

- встановлення і підтримання взаємодії з цивільним населенням, регіональними органами державної влади та місцевого самоврядування, міжнародними урядовими, неурядовими, релігійними та іншими організаціями в районі виконання завдань військовими частинами та підрозділами ЗС України для сприяння позитивному ставленню до них;

- співпраці з місцевими впливовими особами (ключовими лідерами), ЗМІ, громадянами в районі відповідальності військових частин і підрозділів з метою формування позитивної громадської думки про діяльність ЗС України.

У 2016 році в управлінні ЦВС створено офіційний веб-сайт, за допомогою якого здійснюється інформування населення, координація діяльності з органами місцевої влади, урядовими та неурядовими організаціями, а також висвітлення діяльності ЗС України в рамках допомоги місцевому населенню в районах дислокації військових частин та підрозділів. Продовжується робота щодо спільного проекту управління ЦВС ЗС України та благодійного фонду «Мир і КО» щодо розміщення на місцях стаціонарного базування груп ЦВС у районі виконання військових заходів із забезпечення національної безпеки портативних радіопередавачів потужністю 15 Вт, які транслюють програми військового радіо «Армія ФМ». Здійснюється безоплатне забезпечення місцевого населення та особового складу ЗС України в районі ведення бойових дій примірниками видань редакцій газет «Голос України» та «Факти».

В рамках організації взаємодії між військовими частинами і підрозділами ЗС України та місцевими органами влади, міжнародними та іншими організаціями існує координація спільних дій ЗС України, ІФВ та Про, органів місцевої влади, міжнародних, недержавних, благодійних організацій, об'єднання громадян, засобів масової інформації для швидкого реагування на загрози виникнення гуманітарної кризи та відновлення законності і правопорядку в районах (населених пунктах) проведення АТО на території Донецької та Луганської областей, залучення додаткових ресурсів для місцевого населення, підрозділів ЗС України та Про, посилення діяльності державних органів влади у гуманітарній та інформаційній сферах.

В сучасних умовах основні зусилля ЦВС зосереджені, безумовно, на районах проведення військових заходів із забезпечення національної безпеки держави. Там працюють 14 оперативних груп і три центри ЦВС. Ситуація, яка склалася в районах розмежування ЗС, потребує постійної уваги, подальшого

впровадження такої співпраці. Це пов'язано з тим, що роль армії у відновленні цивільного сектора є очевидною. Проте будемо відверті – на Донбасі та Луганщині до цього часу є чимало чиновників та населення, які вороже налаштовані до центральної влади у Києві. І таких проблемних НП поки що вистачає. В цій ситуації дуже важливим є те, коли військова людина приносить у ці населені пункти мир. Люди повинні зрозуміти, що тільки спокій та спільна робота можуть повернути мир у Східноукраїнські населені пункти. Ці постулати мають бути невід'ємною частиною державної політики.

У штабі виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ у Донецькій та Луганській областях впевнені, якби держава почала активніше діяти в інформаційному просторі Донбасу та Луганська, де і сьогодні в окремих районах переважає російський контент, результат був би набагато кращим. Але незважаючи на це аналітики констатують: ставлення мешканців Донбасу до українських військових помітно змінюється на краще. І в цьому, попри все, є заслуга наших воїнів, які не асоціюються з війною, агресією. Український військовий дедалі частіше сприймається як захисник і визволитель, а не як «каратель».

Загалом цьогооріч фахівці Управління ЦВС мають амбітні плани. По-перше, очікують на посилення відповідної нормативно-правової бази (Закон України «Про ЦВС», Указ Президента України про те, що ЦВС стане однією із функцій Збройних Сил, буде затверджений проект Інструкції про попередження втрат серед цивільного населення, розроблена Настава з ЦВС). По-друге, буде розроблений алгоритм евакуації цивільного населення в умовах надзвичайних ситуацій та подальшого проведення воєнного конфлікту, порядок роботи представників ЦВС в ситуації, яка склалася в регіоні [3].

Нині на Сході України в 30–50-кілометровій зоні вздовж лінії розмежування працюють близько 140 фахівців ЦВС. Хоча, аналізуючи ситуацію, яка там склалася, їх має бути у багато разів більше, роботи їм вистачає. Навіть якщо завтра закінчатся бойові дії і територія повернеться під контроль України, необхідно буде 10–15 років для відбудови інфраструктури населених пунктів і повернення місцевого

населення, яке змушене було залишити свої домівки у зв'язку з веденням бойових дій на їх території.

Висновки

Отже:

- у ЗС України створена система ЦВС, яка є основою взаємовідносин між суспільством і Збройними Силами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування на лінії розмежування, в районах ведення бойових дій та відведення військ;

- впровадження ЦВС сприяло значному підвищенню довіри цивільного населення до ЗС України як інституту держави, формуванню позитивної громадської думки щодо їх діяльності у районах дислокації військових частин та підрозділів, угруповань військ;

- система ЦВС мінімізувала вплив наслідків бойових дій на цивільне населення у районі відсічі збройної агресії РФ та розширила можливості щодо протидії негативному інформаційному впливу противника на населення та військовослужбовців, які беруть участь у відсічі та стримування агресії РФ на Сході України.

Список літератури

1. Горбулін В.П. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В.П. Горбулін // *Стратегічні пріоритети*. – 2004. – № 4. – С. 5.
2. Про військові цивільні адміністрації. Закон України. – К.: *Відомості Верховної Ради*, 2015. – № 13. – 87 с.
3. Бесараб С. Цивільно-військовий тандем / С. Бесараб // *Військо України*. – К.: *МОУ*. – 2016. – № 7 (189). – С. 19–21.
4. Ноздрачов О.О. Допомогати місцевому населенню // *О.О. Ноздрачов, І.Г. Кришталь // Оборонний вісник*. – К.: *МОУ*, 2017. – № 1. – С. 4–7.
5. Про затвердження Тимчасової настанови з інформаційної операції ЗС України. Наказ начальника ГШ-ГК ЗС України від 23.03.2017 р. № 107. – К.: *МОУ*, 2017. – 37 с.
6. Белов М.А. Удосконалення системи підготовки сил і засобів цивільно-військового співробітництва ЗС України / М.А. Белов, О.М. Мильченко, І.А. Рудницький // *Матеріали НТК ЦНДІ ЗС України*. 2016 рік. – К.: *ЦНДІ*. – 2016. – С. 113–114.

Рецензент: к.н. із соціальних комунікацій В.В. Стадник, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів.

ОСОБЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВОЕННО-ГРАЖДАНСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА НА ВОСТОКЕ УКРАИНЫ: СОСТАВ, ЗАДАЧИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

П.П. Ткачук, Н.М. Середенко, Л.Н. Кизло, С.А. Радзиковский

В статье проанализированы руководящие документы и методические материалы по внедрению системы гражданско-военного сотрудничества (ГВС) в Вооруженных Силах (ВС) Украины. Исследованы основные проблемные вопросы организации и проведению мероприятий по совершенствованию системы подготовки сил и средств ГВС в ВС Украины. Обоснованные предложения по подготовке сил и средств системы ГВС в дальнейшей работе и направления их деятельности.

Ключевые слова: Вооруженные Силы Украины, Сухопутные войска, гражданско-военное сотрудничество, антитеррористическая операция, меры по обеспечению национальной безопасности и обороны.

FEATURES OF ACTIVITIES OF CIVIL AND MILITARY COOPERATION IN THE EASTERN OF UKRAINE: COMPOSITION, OBJECTIVES AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

P. Tkachyk, M. Seredenko, L. Kizlo, S. Radzikovsky

The article analyzes the guidance documents and methodological materials on the implementation of the system of civil and military cooperation in the Armed Forces of Ukraine. The main issues of organization and implementation of measures to improve the system of preparation of forces and means of civil and military cooperation in the Armed Forces of Ukraine was conducted. The proposals on the preparation of forces and means of civil and military cooperation system in the further work and directions of their activities were substantiated.

The analysis of activity of the created system of civil and military cooperation, substantiation of the task and directions of activity of existing staff structures (units, parts, centers) of civil and military cooperation for appointment taking into account new normative and legal documents and real needs of the Armed Forces of Ukraine and structures of military civilian administrations of Donetsk region and Luhansk region on civil and military cooperation.

A system of civil and military cooperation has been created in the Armed Forces of Ukraine, which is the basis of the relationship between the society and the Armed Forces, the executive and local governments on the demarcation line, in areas of military operations and withdrawal troops.

Particular attention deserves the work of civil-military cooperation bodies on conducting socially-oriented projects in order to counteract the negative informational influence of Russian propaganda and conducting an information operation.

During the information operation, in its interests, measures are being taken to ensure the support of the activity of the Armed Forces of Ukraine by the civilian population, local self-government bodies and the mass media. The said activities are aimed at creating favorable conditions for the proper execution of tasks by military units and units of the Armed Forces of Ukraine, maintenance of law and order, counteraction to acts of sabotage, sabotage and terrorist acts on the territory under control, establishment and maintenance of positive relations between military leadership and local self-government bodies, state, private and international organizations and institutions.

The introduction of civil and military cooperation has contributed to a significant increase in the confidence of the civilian population in the Armed Forces of Ukraine as an institution of the state, the formation of positive public opinion about their activities in the areas of deployment of military units. Allowed to minimize the impact of the consequences of military action on the civilian population in the area of the repression of armed aggression of the Russian Federation. Expanded opportunities for counteracting the enemy's negative informational influence on the population and military personnel participating in the repression and deterrence of the aggression of the Russian Federation in the East of Ukraine.

Keywords: *Armed Forces of Ukraine, Army, civil and military cooperation, antiterrorist operation, measures for ensuring national security and defense.*
